

La llengua més enllà de les classes de llengua

Montserrat Ferrer

Consell de Direcció

Xavier Fontich

Universitat Autònoma de Barcelona

De parlar i d'escriure no se n'aprèn en general, sinó en relació amb uns usos i amb uns contextos determinats, entre els quals prenen una rellevància especial els acadèmics, aquells que l'alumne necessita dominar per poder dur endavant el procés d'aprenentatge en les diverses assignatures. I és que moltes de les dificultats en l'aprenentatge de les matèries del currículum són conseqüència de dificultats específiques en la comprensió i en la redacció dels textos de cada disciplina.

Són molts els exemples que ens permetrien il·lustrar els coneixements i les destreses lingüístiques que l'alumnat ha de dominar per poder reeixir en el treball acadèmic: la identificació de diferents veus enunciatives en un text filosòfic, a fi de diferenciar l'opinió sostinguda per l'autor de les altres que s'hi citen; el domini del llenguatge implicat en l'explicació dels diferents tipus de gràfiques en l'àrea de les ciències socials; la identificació dels connectors que expliciten els diferents esquemes convencionals que organitzen la informació –comparació-contrast, causa-conseqüència, descripció-enumeració, seqüència temporal–; l'ús de nominalitzacions com a recurs de condensació informativa propi del registre acadèmic; el domini dels mecanismes lingüístics implicats en la construcció de definicions, com ara l'ús d'hipònims i d'hiperònims o les oracions de relatiu; la utilització dels procediments d'impersonalitat propis del discurs de la ciència –oracions impersonals, construccions amb subjecte genèric, veu passiva, etc.–; la identificació i la utilització de

procediments de citació per remetre a les fonts; la identificació i l'ús de procediments per aclarir informacions: reformulacions parafràstiques, aposicions, parèntesis explicatius, oracions de relatiu explicatives, exemplificacions, notes, etc.; el domini dels procediments propis de l'exposició oral formal, o el diàleg a l'aula per a l'aprenentatge col·laboratiu.

Ara bé, els aprenentatges suara apuntats no es poden assolir de manera exclusiva des de la classe de llengua, sinó que exigeixen necessàriament la instrucció, l'observació, la manipulació i la correcció des de les àrees implicades. És evident, per exemple, que sols el professor d'una matèria determinada té coneixements disciplinaris suficients per ajudar l'alumne a millorar la definició d'un terme especialitzat; no es tracta, doncs, de delegar en el tutor o en el professor de llengua el treball sobre «tècniques d'estudi», concebudes de manera descontextualitzada i al marge de l'aprenentatge efectiu. Per tant, quan considerem que «tot professor és professor de llengua», no ens referim a la necessitat de corregir l'ortografia o la normativa, que també, sinó a la necessitat d'abordar els mecanismes lingüístics i discursius fonamentals per a l'aprenentatge acadèmic.

D'altra banda, cal destacar també el paper insubstituïble de les diferents assignatures per garantir a l'alumnat un contacte suficient amb el codi de la llengua i uns contextos comunicatius reals per usar-la i, per tant, aprendre-la. A més, l'eliminació de prejudicis i el desenvolupa-

ment d'actituds positives cap a l'ús de la llengua minoritzada passa inexcusablement per l'extensió del català com a llengua d'instrucció i de comunicació escolar real. Aquest doble paper s'ha de tenir en compte en el disseny de projectes lingüístics de centre de caràcter bilingüe o plurilingüe.

Darrerament, han pres rellevància projectes d'aprenentatge plurilingüe que incorporen una llengua estrangera com a vehicle d'instrucció. Aquestes propostes no fan sinó reprendre pràctiques tan consolidades en les nostres terres com els programes d'immersió, que incorporen el català com a vehicle d'instrucció per tal de garantir el contacte suficient amb el codi lingüístic. Per això, sorprèn que, en el nostre àmbit educatiu i lingüístic, hi hagi qui redueixi termes com «aprenentatge de llengua i continguts» a la introducció de l'anglès com a llengua vehicular.

En aquest sentit, cal no oblidar que qualsevol projecte plurilingüe ha de partir de la necessitat de garantir un domini suficient del català. De la mateixa manera que l'ensenyament en català ha estat i és la millor garantia per a una competència bilingüe en català i en castellà en l'alumnat, aquest bilingüisme ha de ser la millor garantia per desenvolupar una competència plurilingüe que inclogui una o dues llengües estrangeres. No es tracta, doncs, de distribuir matemàticament les hores entre les tres llengües –català, castellà i anglès– ni d'utilitzar l'anglès com a llengua única d'instrucció des de l'inici de l'escolaritat –tal com promou la Generalitat Valenciana en alguns projectes mal anomenats «plurilingües»–, sinó d'assegurar el domini de les llengües que comparteixen uns mateixos objectius i continguts curriculars –català i castellà–, com a base per introduir de manera eficient la llengua estrangera en determinats moments, amb determinada metodologia i per treballar determinats continguts de les àrees no lingüístiques.

Amb aquest monogràfic, pretenem explorar la importància de la llengua fora de les classes de llengua. Els articles aborden el tema des de perspectives, etapes i àrees curriculars diferents. Així, l'article de Vicent Salvador (p. 9-16) ens presenta una panoràmica dels aprenentatges lingüístics i els posa en relació amb les diferents disciplines; José Ignacio Madalena (p. 17-28) analitza el desenvolupament de la competència lectora en l'estudi de les ciències socials a partir d'una metodologia basada en la resolució de problemes, en la qual la lectura de textos és un element fonamental; Montserrat Pedreira i Conxita Márquez (p. 29-36) aborden el paper del diàleg en l'aprenentatge de les ciències naturals per conduir els aprenents, des de les concepcions intuïtives fins a cotes més elevades de comprensió, i Albert Casals (p. 37-44) mostra el treball lingüístic que es pot realitzar a classe de música a través de les gloses, un gènere caracteritzat per la improvisació de la lletra i per una estructura musical molt estable.

D'altra banda, els articles de Marta Gallart i de Rosa Maria Ramírez (p. 45-56 i p. 57-67) s'endinsen en la problemàtica de la introducció de l'anglès com a llengua d'instrucció des de dues perspectives diferents: el primer, des de l'experiència de l'ensenyament de les matemàtiques en un institut de secundària; el segon, des de la planificació d'un projecte de llengües per a tot un centre de primària. Per últim, el text de Xavier Fontich (p. 68-75), que tanca el monogràfic, analitza les nocions de bastida i de parla exploratòria i defensa la necessitat de crear contextos rics en què la parla monològica del docent doni pas a una parla dialògica en un escenari col·laboratiu.